

Світлана Лісовська
заступник директора з навчально-виховної роботи
Тернопільської спеціальної загальноосвітньої школи

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ТА ОБСТЕЖЕННЯ УЧНІВ З «ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

В 21 столітті в Україні відбулися позитивні зміни щодо суспільного ставлення до дітей з особливими потребами. Створення рівних можливостей для всіх громадян без винятку – незалежно від їх соціального статусу, стану здоров'я, віку чи інших показників – одне з основних завдань для суспільства, що прагне розвиватися в демократичному напрямку.

Саме до такої категорії належать діти з *інтелектуальними порушеннями помірною ступеня*, які до недавнього часу в українській системі освіти відносились до категорії дітей, які не здатні до навчання. Дана категорія дітей є різномірною групою, основною загальною рисою якої є психофізичний дефект, а в більшості випадків і наявність виражених органічних порушень.

Актуальність проблеми продиктована необхідністю вирішення гострих проблем, пов'язаних із тенденцією зростання кількості дітей з інтелектуальними порушеннями помірною ступеня, зокрема проблеми – щодо психологічного супроводу таких дітей під час освітнього процесу.

Метою розвитку будь-якої дитини (в тому числі і дитини з особливими освітніми потребами) є формування здатності зберігати та оптимально відтворювати, розвивати себе, своє життя, успішно діяти в різних життєвих ситуаціях.

Численні дослідження в галузі спеціальної педагогіки і психології підтвердили той факт, що правильно організована освітня система для осіб з інтелектуальними порушеннями помірною ступеня дає свій позитивний ефект і призводить до їхнього значного просування в напрямку адаптації до життя в суспільному середовищі.

Пізнавальні можливості дітей з *порушеннями помірною ступеня* (ППС) обмежені, однак вони можуть опанувати основні життєво-необхідні навички за умов спеціально організованого навчання, а саме

домогтися того, щоб ставши дорослими, вони могли самостійно себе обслуговувати, виконувати в побуті і, по можливості, на виробництві, прості трудові операції, орієнтуватись у навколишньому середовищі.

Сім'ї, в яких виховуються діти з інтелектуальними порушеннями, зіштовхуються з великою кількістю проблем і труднощів. Переважно і всі члени родини перебувають у стані стресу. Багато дітей даної групи, які не залучені до освітнього процесу, виключають одного з батьків із суспільної діяльності. Залучення таких учнів до освітнього процесу дозволило батькам цих родин працювати, що покращило матеріальний стан та позитивно вплинуло на сімейний мікроклімат, допомогло гармонізувати самосвідомість і взаєностосунки з дитиною.

Активна участь батьків у педагогічному процесі є надзвичайно важливою умовою для налагодження партнерських стосунків, організації роботи у спільній команді педагогів, батьків і фахівців для спільного прийняття рішень, плануванні навчальних та реабілітаційних заходів.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства такі діти розглядаються як особистості, які мають ті ж права і обов'язки, що й інші члени спільноти, але через особливості індивідуального розвитку вони потребують особливих освітніх послуг. Корекційні заняття проводяться індивідуально з дитиною з особливими потребами. Вони являють собою сукупність технік та вправ, які спрямовані на корекцію поведінки та розвиток особистості дитини [4].

Процес навчання дітей з *порушеннями помірного ступеня* повинен максимально сприяти розвитку особистості, що значною мірою визначається рівнем психічного розвитку, розвитку моторної сфери, мовлення, пам'яті та інших психічних процесів.

Визначення рівня розвитку провести досить складно. На сучасному етапі не вистачає методик, які б давали можливість об'єктивно оцінити наявний і потенційний рівень дитини з такими порушеннями[4].

У зв'язку з цим для діагностики пропонуємо використання «Соціограми», яку запропонував німецький педагог і психолог Х. С. Гюнцбург. О. В. Гаврилов у посібнику «Особливі діти в закладі і

соціальному середовищі» бланк карти і анкети адаптував до рівня дітей з порушеннями помірного ступеня [2].

Методика складається з карти спостережень і анкети, яку заповняють батьки і вчителі учнів. Ця методика має два рівні складності.

Перший рівень має на меті визначення найбільш простих навичок дитини. Містить аббревіатуру РАС-S/P, до якої входить 181 запитання. У випадку, якщо дитина показує 100% динаміку першого рівня, її переводимо на другий рівень і використовуємо методику РАС-1, до якої входить 120 запитань, які порівняно складніші за характером навичок, які перевіряються.

Бланк карти «Соціограми» заповнюється наступним чином: якщо навичка, що відповідає певному питанню, сформована повністю то віконечко з номером питання «Соціограми» заповнюється повністю олівцем синього кольору. Якщо навичка сформована частково, то віконце з номером питання заштриховується червоним олівцем. Якщо навичка не сформована, то віконце залишається порожнім. Оцінку доцільно проводити один раз на півроку.

При чому необхідно зазначити, що обстеження може проводитись як окремих психічних процесів, так і психіки дитини в цілому, її особистісної сфери, моторного, комунікативного, соціального, когнітивного розвитку. Причому система діагностичних методик підбирається з урахуванням того психічного процесу, яких планується вивчити у дітей з помірною або тяжкою розумовою відсталістю.

Враховуючи особливості психофізичного розвитку дітей з порушеннями помірного ступеня, психологічний супровід таких учнів здійснюється згідно з наступними напрямками.

Діагностичний – виявлення причин труднощів у навчанні, психофізичному та особистісному розвитку, у процесі адаптації до нових умов у школі, класі, до зовнішнього соціального середовища, внутрішніх ресурсів особистісного розвитку.

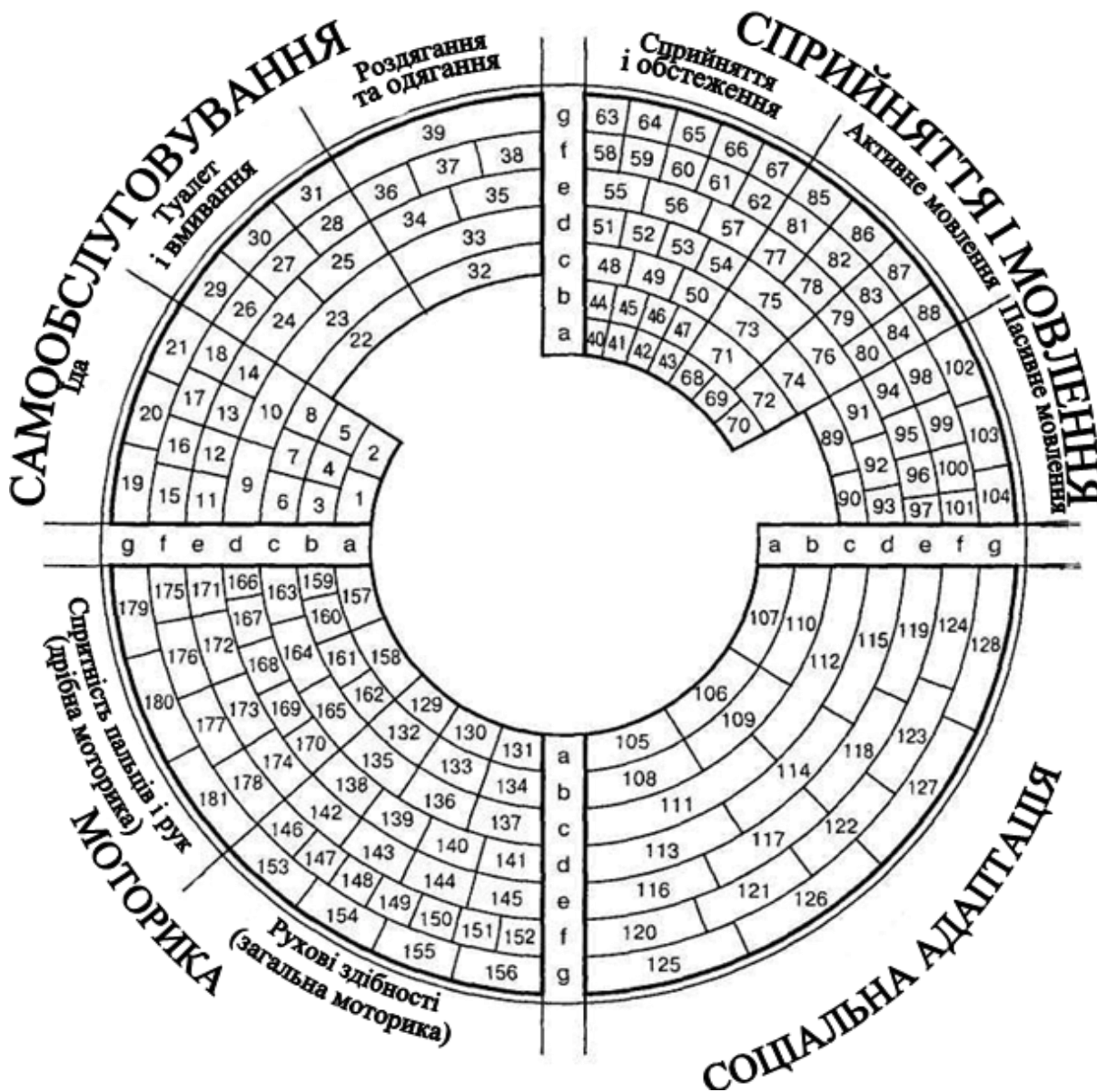
Приклад Карти спостережень «СОЦІОГРАМА» (форма РАС-S/P)

Прізвище, ім'я _____

Вік _____

Клас _____

З якого закладу освіти прийшов _____

Корекційний – часткове подолання труднощів у психофізичному та особистісному розвитку, забезпечення позитивної динаміки у розвитку (по можливості).

Консультативний – надання консультативної допомоги вчителям, батькам учнів із питань їх навчання, виховання, розвитку.

Профілактичний – запобігання небажаних форм поведінки, формування та розвиток знань, вмінь, які забезпечують адаптацію учнів до соціуму.

Реабілітаційний – психологічна допомога учням, які опинилися у складних життєвих ситуаціях.

На основі діагностування розвитку учнів визначаються напрямки і форми корекційно-розвиткової роботи, психолого-педагогічного супроводу та розробляється індивідуальна траєкторія розвитку кожної дитини з урахуванням індивідуальних та пізнавальних можливостей за розділами: - самообслуговування; - сприйняття; - мовлення; - соціальна адаптація; - моторика.

Індивідуальна освітня траєкторія є персональним шляхом реалізації особистісного потенціалу учня з особливими освітніми потребами, визначає вектор індивідуалізації його розвитку, дозволяє не тільки реалізувати індивідуальний підхід до кожної дитини, а й фіксувати, відстежувати і коригувати роботу щодо усунення порушень, сприяти корекції, розвивати життєві компетенції, здійснювати індивідуальне просування у сфері навчання і виховання. Ця комплексна система спрямована на формування життєвих компетенцій, на соціалізацію учнів і набуття ними соціального досвіду.

Учні даних категорій повільно включаються в роботу, швидко втомлюються та потребують постійної стимуляції. Позитивний результат в роботі дає поетапне виконання інструкцій, уповільнення темпу навчання, індивідуальний супровід при виконанні завдань, відпочинок під час виконання завдань.

По відношенню до дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня не є принципово важливо навчати їх основам наук, таких як письмо, читання, математичний розвиток. Більш доцільною є робота з формування у них соціального досвіду, який дозволить їм хоча б частково адаптуватись до умов суспільного середовища [2]. Якісним результатом освіти дітей даної категорії можна вважати їхнє просування за обома напрямками – «академічному» та формування життєвих компетенцій.

Таким чином, забезпечення психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами є невід'ємною частиною розвитку сучасної освіти. Психологічний супровід учнів з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня повинен створювати комфортні умови для формування у дітей самостійності, впевненості відповідно до своїх можливостей, а в основі лежить визначення можливих цілей розвитку дитини.

Перелік використаних джерел

1. Закон «Про освіту». – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.
3. Положення про спеціальну школу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2019-%D0%BF#Text>
4. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / упоряд. А.Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

Марія Машталір

здобувач вищої освіти соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:

Ольга Шаюк

к. психол. н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет

ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В ВУЗІ

Професійна позиція, будучи інтегральною особистісною характеристикою професіонала, визначає його відносини з різними сторонами професійної дійсності. У процесі професійного становлення важлива гармонізація професійної та особистісної позиції фахівця [1; 4].

Особливо актуальним є діалог особистісного і професійного для психолога, який працює власною особистістю, самістю, вирішуючи професійні завдання. У зв'язку з цим при підготовці професійних